

Paltamon kunta

Oulujärven rantaosayleiskaava
Lisäalueiden luontoselvitys

Oulujärven rantaosayleiskaava, lisäalueiden luontoselvitys**Sisältö**

1	JOHDANTO	1
2	SELVITYKSEN TOTEUTUSTAPA	1
3	KASVILLISUUDEN YLEISKUVAUS	1
4	UHANALAISET JA HUOMOITAVAT KASVILAJIT	2
5	LINNUSTO	2
6	LIITO-ORAVA	3
7	SUOJELUALUEET JA MUUT HUOMIOITAVAT KOHTEET	3
8	YHTEENVETO	5
9	KIRJALLISUUS	5

Liitteet

- Liite 1 Neuvosenniemen Mutoudenlammen ympäristö, kartta 1:20 000
- Liite 2 Melalahden Jokijärven, Melajoen ja Antinlahdenkankaan alue, kartta 1:20 000
- Liite 3 Melalahden kyläalue, kartta 1:20 000
- Liite 4 Valokuvia

Pöyry Environment Oy

Juha Parviainen
Sari Ylitulkkila

PL 20, Tutkijantie 2 A
90571 Oulu
puh. 010 33280
sähköposti etunimi.sukunimi@poyry.com

1 JOHDANTO

Tehtävänä oli suorittaa luontoselvitys Paltamon kunnassa Oulujärven rantaosayleiskaavan kuuluvilla lisäalueilla. Lisäalueet ovat Melalahden osa-alueeseen kuuluva Jokijärven, Melajoen ja Antinlahdenkankaan muodostama aluekokonaisuus, Melalahden kyläalue sekä Neuvosenniemen osa-alueeseen kuuluva Mutoudenlammen ympäristö. Lisäalueiden rajaukset on esitetty liitekartoissa 1-3.

Oulujärven rantaosayleiskaavan alueelta on laadittu luontoselvitys v. 1998 (Suunnittelukeskus Oy). Selvitystä päivitettiin v. 2006 liito-oravaselvityksellä sekä tarkistamalla tiedot kaava-alueella sijaitsevista Natura 2000 –alueista, luonnonsuojelualueista sekä uhanalaisten kasvilajien esiintymistä. Tämä lisäselvitys koskee siis alueita, joilla ei suoritettu luontoselvitystä vuonna 1998.

2 SELVITYKSEN TOTEUTUSTAPA

Tässä lisäalueiden selvityksessä on esitetty alueilla tehtyjen maastokäyntien tulokset. Maastossa on selvitetty lisäalueiden kasvillisuutta, linnustoa ja liito-oravia.

Maastokäynnit suoritettiin kesällä 2007. Linnuston ja liito-oravan osalta selvitykset tehtiin 31.5.2007 (Juha Parviainen). Kasvillisuuskäynnit suoritettiin 28.6. ja 5.7.2007 (Sari Ylitulkkila).

Luontoselvityksen periaatteet ovat olleet alueen luonnon ominaispiirteiden selvittäminen ja arvokkaiden luontokohteiden paikantaminen. Alueilta ei ole laadittu kasvillisuuskuviointia. Erityistä huomiota on kiinnitetty mahdollisten luonnonsuojelulain, metsälain ja vesilain mukaisten luonto- ym. tyyppien esiintymiseen alueella. Linnuston osalta periaatteena on ollut tunnistaa mahdolliset linnuston kannalta tärkeät lepäily- ja pesintäalueet. Myös mahdollisiin liito-oravan elinalueisiin kiinnitettiin huomiota. Selvityksessä annetaan suosituksia maankäytön suunnittelulle ja ohjeita luonnon kannalta arvokkaiden alueiden säilyttämiseksi.

Liitteessä 4 on esitetty valokuvia tutkimusalueilta. Valokuvien ottopaikat on esitetty liitekartoilla 1-3.

3 KASVILLISUUDEN YLEISKUVAUS

Melalahden Jokijärven, Melajoen ja Antinlahdenkankaan alue

Antinlahdenkankaan laajat metsäalueet ovat pääosin kuivahkoja mäntymetsiä. Alueen länsireunalla sekä Jokijärven ympäristössä on myös tuoreita ja lehtomaisia kuusikoita. Metsäkasvillisuus on rehevintä Kylmäpuron varrella ja sen lähiympäristössä, jossa esiintyy paikoin lehtomaisen kankaan vaatimattomampien ruohojen lisäksi myös varsinaisia lehtoruohoja (mm. ahomansikka, sudenmarja, metsäkurjenpolvi). Osa-alueen itäosien metsät ovat mäntyvaltaisia kuivahkoja kankaita. Metsät ovat talousmetsiä ja niiden ikärakenne vaihtelee hakkuualueista taimikkoihin, järeisiin männiköihin ja komeisiin, iäkkäisiin kuusikoihin.

Alueen vesistöt (Jokijärvi, Sahijoki, Melajoki) ovat reheviä ja niissä on runsaasti vesi- ja rantakasvillisuutta. Lajistoon kuuluvat mm. ulpukka, lumme, järvikorte ja suursarat. Laajoja rantaluhtia on Jokijärven eteläosissa sekä Melajoen rannoilla, jossa on myös vanhoja rantaniittyjä. Melajoen eteläpuolella on myös laaja ojitusten kuivattama suoalue. Myös muut osa-alueen kosteikot on ojitettu.

Melalahden kyläalue

Melalahden kyläalue on sekä luonnon että maiseman osalta monipuolinen kokonaisuus. Osa-alueen itäpuoliskossa on erittäin komeaa maalaismaisemaa ja runsaasti perinnemaisemiksi luokiteltuja kohteita, kuten hakamaita, laituria, ketoja ja muita niittyjä. Myllymäen lehto ja Horkanlampi kuuluvat Natura 2000 –verkostoon. Myllymäen lehto on kookasta kuusimetsää kasvava kulttuurivaikutteinen lehto. Alue on maisemallisesti keskeisellä paikalla. Horkanlampi on kirkasvetinen, emäksisellä kallioperällä sijaitseva vesistö, joka on viime aikoina rehevöitynyt (Valtion ympäristöhallinto 2007). Horkanlammen itäpuolella on Viilonkallion arvokas kallioalue, jolla kasvaa komeaa kuusikkoa. Osa-alueen länsipuoliskossa on myös runsaasti uhanalaisten kasvilajien esiintymiä.

Osa-alueen länsipuoliskossa on paikoin vastikään käsiteltyjä talousmetsiä, vanhoja niittyjä ja ojitettuja, paikoin hyvin tiheäpensaiskoisia alueita. Alueen luoteisosassa on paikallisesti lehtokasvillisuutta ja lehtomaista kangasta.

Neuvosenniemen Mutoudenlammen ympäristö

Mutoudenlammen ympäristö koostuu lähinnä talousmetsistä ja ojitusten muuttamista suoalueista. Metsät ovat pääosin kuivahkoja mänty-havupuukankaita. Sekametsää ja tuoreita kuusikkoja on pienialaisemmin.

Mutoudenlammeen ranta-alueet ovat kangasmaata ja ojituksen kuivattamia, tiheäpuustoisia suomuuttumia. Rantakasvillisuutta muodostavat mm. järviruoko, järvikorte, vesisara ja tavanomaiset rantaruohot. Syväjoen varrella on komeaa suursaraista luhtaa (mm. vesisara, pullosara). Saraikon reunoilla on kiiltopajuvyöhyke, jonka jälkeen rannat nousevat kangasmaaksi.

4

UHANALAISET JA HUOMOITAVAT KASVILAJIT

Lisäalueiden uhanalaisesiintymät on raportoitu v. 2006. Alueilla havaitut uhanalaisten kasvilajien esiintymät on esitetty myös tämän selvityksen liitekartoissa (liitteet 2 ja 3), jotka perustuvat vuoden 2006 selvitykseen. Melalahden kyläalueella on erityisen runsaasti uhanalaisten kasvilajien esiintymiä. Mutoudenlammen ympäristöstä ei ollut tietoja uhanalaisten kasvilajien esiintymistä.

5

LINNUSTO

Melalahden Jokijärven, Melajoen ja Antinlahdenkankaan alue

Alueella on useita linnustollisesti huomattavia kohteita. Jokijärven eteläpään rehevä pohjukka on vesilinnuille sopivaa ruokailu- ja pesimäbiotooppia. Järvellä havaittuja lajeja olivat mm. kalatiira ja telkkä. Järven ranta-alueiden lajisto on tyypillistä Kainuun vaara-alueiden lajistoa, johon kuuluvat mm. peippo, käpytikka, vihervarpunen, närhi ja varpushaukka. Melajoen alaosa on kokonaisuudessaan vesikasvillisuudeltaan rehevää vesi- ja rantalinnuille hyvin sopivaa elinaluetta. Alueen pellot ovat linnuston kannalta muuttoaikoina keskeisiä ruokailu- ja lepäilyalueita.

Melalahden kyläalue

Melalahden kylän alueen linnusto koostuu pääasiassa tavanomaisista kulttuuriympäristön lajeista. Alueen pellot toimivat muuttoaikoina mm. kurkien lepäily- ja ruokailualueina. Myllymäen suojelualue on kookasta kuusimetsää kasvava kulttuurivaikutteinen lehto, joka on myös linnustollisesti huomionarvoinen. Karuhkolla Horkkalamella esiintyy jonkin verran vesilintuja varsinkin muuttoaikoina, mutta lammelle pesimään jäävien parien määrä on pieni.

Neuvosenniemen Mutoudenlammen ympäristö

Mutoudenlammen ympäristö on pääasiassa mäntyvaltaista sekametsää joka ei linnustonsa puolesta poikkea tavanomaisesta. Rajauksen kaakkoiskulmassa oleva Niemenkorven suoalue poikkeaa vallitsevasta biotooppirakenteesta mutta on pinta-alaltaan pieni eikä ole linnuston kannalta erityisen merkittävä alue. Linnustollisesti keskeisimmät alueet sijoittuvat Mutoudenlammelle. Mutoudenlammen alueella on runsaasti suojaisaa vesilinnuille sopivaa pesimä- ja ruokailuympäristöä. Linnustollisesti arvokkaimmat alueet sijoittuvat lammen länsiosaan paikoin luhtaaseen Syväjoen suistoon sekä Mutoudenlammesta Oulujärveen laskevan uoman rannoille. Myös lammen itäpäässä oleva kaislikkolahti on vesilinnuille soveltuvaa habitaattia.

Maastokäynnin yhteydessä Mutoudenlammen itäosassa ja Syväjoen alueella havaittuja lajeja olivat mm. valkoviklo, telkkä, isokuovi, teeri, sepelkyyhky, taivaanvuohi, kalatiira sekä sinisorsa ja haapana. Lammen ympäristö on muilta osin rehevähköä paikoin kulttuurivaikutteista lehtipuuvaltaista sekametsää jossa havaittuja lajeja olivat mm. metsäkirvinen, pajulintu, peippo ja käki.

6

LIITO-ORAVA

Oulujärven rantayleiskaava-alueen liito-oravahavaintoja on käsitelty laajemmin alueelta tehdyssä luontoselvityksessä (Pöyry Environment Oy 2006), jossa on käsitelty havainnot myös Melalahden kyläalueen osalta. V. 2007 maastokäynnillä todettiin neljä uutta potentiaalista liito-oravan elinaluetta sekä lisäksi kaksi uutta aluetta, joilla liito-oravan todettiin esiintyvän (taulukko 1, liite 2). Potentiaaliset elinalueet sijaitsevat lähellä rautatietä alueen pohjoisosassa, Juurikkapuron pohjoispuolella, Kylmäpuron ympäristössä Sahin tilan pohjoispuolella sekä Jokijärven kaakkoispuolella Järvelän tilan eteläpuolella. Kyseisillä alueilla vallitsevana puustona on iäkäs kuusikko, jossa kasvaa sekapuuna myös koivua sekä paikoin haapaa ja leppää. Liito-oravan todettiin papanahavaintojen perusteella esiintyvän Hiiliniementien itäpuolella sijaitsevassa kuusikossa sekä Pujoniemen tien varressa pienialaisella kuviolla lähellä Järvelän tilaa.

Vaikka lajin esiintymisestä tehtiin havainnot vain kahdelta kuviolta, on liito-oravan esiintyminen kaikilla potentiaalisilla elinalueilla mahdollista. Alueella on tehty useita hakkuita mutta metsäkuvioiden väliset puustoyhteydet ovat edelleen varsin yhtenäisiä ja liito-oravan siirtyminen metsäkuviolta toiselle on mahdollista.

7

SUOJELUALUEET JA MUUT HUOMIOITAVAT KOHTEET

Tiedot suojelualueista perustuvat vuonna 2006 laadittuun raporttiin.

Neuvosenniemen Mutoudenlammen ympäristö

Mutoudenlammen ympäristössä ei sijaitse suojelualueita.

Melalahden Jokijärven, Melajoen ja Antinlahdenkankaan alue

Alueella ei sijaitse suojelualueita.

Melalahden kyläalue

- Natura-alue: Melalahden lehdot ja Horkanlampi (FI1200302; luontodirektiivin mukainen SCI-alue; 34,23 ha)
- Yksityinen suojelualue: Myllymäen lehto (YSA113067; 7,66 ha)
- Lehtojensuojeluohjelman alue: Myllymäen lehto (LHO110363M 5,02 ha)

- Arvokas kallioalue: Viilonkallio (KAO110062; 6,17 ha)
- Perinnemaisema: Viilon haka (valtakunnallisesti arvokas V; niitty, haka, metsälaidun, kallioketo, pelto, ranta; 2,60 ha)
- Perinnemaisema: Horkkalan haka (valtakunnallisesti arvokas V; metsälaidun, niitty, muu keto, kallioketo; 1,74 ha)
- Perinnemaisema: Horkkalan haka (valtakunnallisesti arvokas V; metsälaidun, niitty, muu keto, kallioketo; 1,40 ha)
- Perinnemaisema: Arvolan haka (maakunnallisesti arvokas M; haka, kallioketo, pelto; 1,27 ha)
- Perinnemaisema: Arvolan haka (maakunnallisesti arvokas M; haka, kallioketo, pelto; 1,96 ha)
- Perinnemaisema: Kestin ja Lammelan laitumet (maakunnallisesti arvokas M-; entinen pelto, pelto, keto; 2,52 ha)
- Perinnemaisema: Kalliomäen laidun (maakunnallisesti arvokas M; pelto, niitty, haka; 1,49 ha)
- Perinnemaisema: Kalliomäen laidun (maakunnallisesti arvokas M; pelto, niitty, haka; 1,16 ha)
- Perinnemaisema: Kalliomäen laidun (maakunnallisesti arvokas M; pelto, niitty, haka; 0,90 ha)
- Perinnemaisema: Kalliomäen laidun (maakunnallisesti arvokas M; pelto, niitty, haka; 1,02 ha)
- Perinnemaisema: Kalliomäen laidun (maakunnallisesti arvokas M; pelto, niitty, haka; 1,30 ha)
- Perinnemaisema: Rusalan laidun (maakunnallisesti arvokas M-; pelto, niitty, metsälaidun, kallioketo; 4,62 ha)
- Perinnemaisema: Jussilan haka (maakunnallisesti arvokas M; haka, pelto, niitty, kallioketo; 1,17 ha)

Maastoselvitysten perusteella osa-alueilta on rajattu luontoarvojen kannalta huomioitavat kohteet (taulukko 1, liitekartat 1-3). Melalahden kyläalueella sijaitsevia lukuisia suojelualueita ei ole sisällytetty tähän taulukkoon.

Taulukko 1. Luontoarvojen kannalta huomioitavat kohteet ja suosituksen maankäytön suunnittelulle. Kohteiden rajaukset esitetty liitekartoilla 1-3.

<i>kohde-tunnus</i>	<i>alueen kuvaus</i>	<i>suositus maankäytön suunnittelulle</i>
A	Syväjoen suursaravaltainen rantaluhta. Kasvillisuudeltaan huomioitava alue. Linnustollisesti merkittävä alue.	Ei sovellu rakentamiseen. Kulutuskestävyys heikko.
B	Mutoudenlammen itäranta. Linnustollisesti merkittävä alue.	Rakentamista alueelle tulee välttää.
C	Hiiliniementien itäpuoleinen kuusikko. Liito-oravan elinalue.	Lajin esiintyminen huomioitava suunnittelussa.
D	Jokijärven eteläpää ja eteläinen rinne. Kasvillisuudeltaan hyvin rehevä alue. Linnustollisesti huomioitava kohde. Potentiaalinen liito-oravan elinalue	Rakentamista alueelle tulee välttää.
E	Juurikkapuron pohjoispuoli. Potentiaalinen liito-oravan elinalue	Lajin elinympäristövaatimukset huomioitava suunnittelussa.
F	Rautatien eteläpuoli lähialueineen. Potentiaalinen liito-oravan elinalue	Lajin elinympäristövaatimukset huomioitava suunnittelussa.
G	Sahijoen varsi sekä Jokijärven pohjoispuolen ranta-alueet. Kasvillisuudeltaan erittäin rehevä kohde.	Ei sovellu rakentamiseen.

H	Sahin tilan pohjoispuoli. Potentiaalinen liito-oravan elinalue. Kylmäpuron varressa rehevää kasvillisuutta.	Liito-oravan elinympäristövaatimukset huomioitava suunnittelussa.
I	Pujoniementien varsi. Liito-oravan elinalue.	Lajin elinympäristövaatimukset huomioitava suunnittelussa.
J	Melajoen alaosa ja suualue. Linnustollisesti merkittävä kohde. Laajoja luhtarantoja.	Rakentamista alueelle tulee välttää. Ranta-alueilla heikko kulutuskestävyys.
K	Melalahden länsipuolen lahti. Rantaluhta.	Rakentamista alueelle tulee välttää. Ranta-alueilla heikko kulutuskestävyys.
L	Melalahden kyläalueen luoteisosa. Lehto. Metsälakikohde.	Rakentamista alueelle tulee välttää. Kasvillisuuden kulutuskestävyys heikko.

Lisäalueilla ei havaittu luonnonsuojelulain (N:o 1096, §29) ja luonnonsuojeluasetuksen (§10) nojalla suojeltavia luontotyyppisiä

Metsälain (N:o 1093, §10) mukaisia metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä elinympäristöjä havaittiin yksi, Melalahden kyläalueella oleva lehto. Lisäksi alueilla on useita huomioitavia rantaluhtia, joita ei suuren kokonsa vuoksi luokiteltu metsälakikohteiksi.

Alueilla ei havaittu lähteitä, puroja tai noroja, jotka olisi luokiteltu vesilain 15 a ja 17 a § mukaisiksi vesiluonnon suojelutyypeiksi. Osa-alueilla sijaitsevat purot on pääosin perattu ojiksi.

8 YHTEENVETO

Kasvillisuuden kannalta lisäalueiden merkittävimmät kohteet ovat laajoja rantaluhtia, reheviä vesistöjä, joissa on runsas vesikasvillisuus sekä lehtokuvioita. Melalahden kyläalueella on useita huomioitavia suojelualueita, Natura 2000 –verkoston kohteita ja lukuisia perinnemaisemia. Lisäksi Melalahden kylä-alueella on erittäin runsaasti uhanalaisten kasvilajien esiintymiä. Suositukset maankäytön suunnittelulle on esitetty taulukossa 1.

Linnustollisesti keskeisimmät alueet sijoittuvat Melajoen alaosaan, Melalahden kyläalueella Myllymäen suojelualueen yhteyteen sekä Mutoudenlammella lähinnä lammen länsiosiin. Kyseisillä alueilla tulee maankäytön suunnittelussa pyrkiä minimoimaan linnustolle esim. rakentamisesta sekä lisääntyvästä häirinnästä aiheutuva haitta.

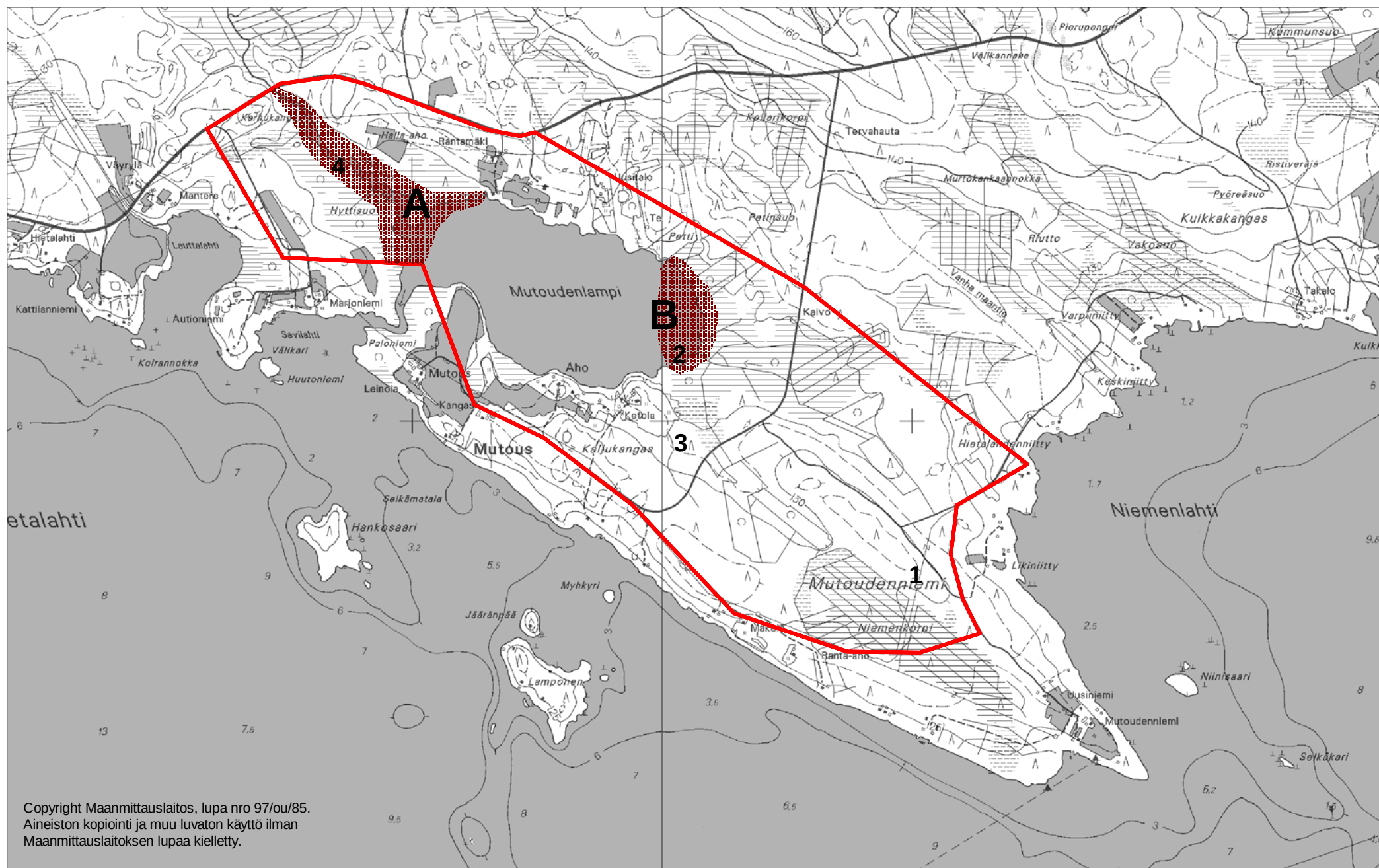
Liito-oravan osalta tarkemmassa maankäytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon lajin esiintymät Hiiliniementien sekä Pujoniementien alueella varmistamalla ruokailu- ja pesimäreviirien sekä näiden välisten kulkuyhteyksien säilyminen. Liito-oravan esiintyminen tietyllä alueella ei maastohavaintojen mukaan välttämättä esty vaikka lähistöllä olisi myös esim. vapaa-ajanasutusta. Liito-oravan esiintyminen ja ihmistoiminnan vaikutus eivät näin ollen ole toisiaan pois sulkevia, mikäli lajin elinympäristövaatimukset huomioidaan maankäytön suunnittelussa riittävän varhaisessa vaiheessa.

9 KIRJALLISUUS

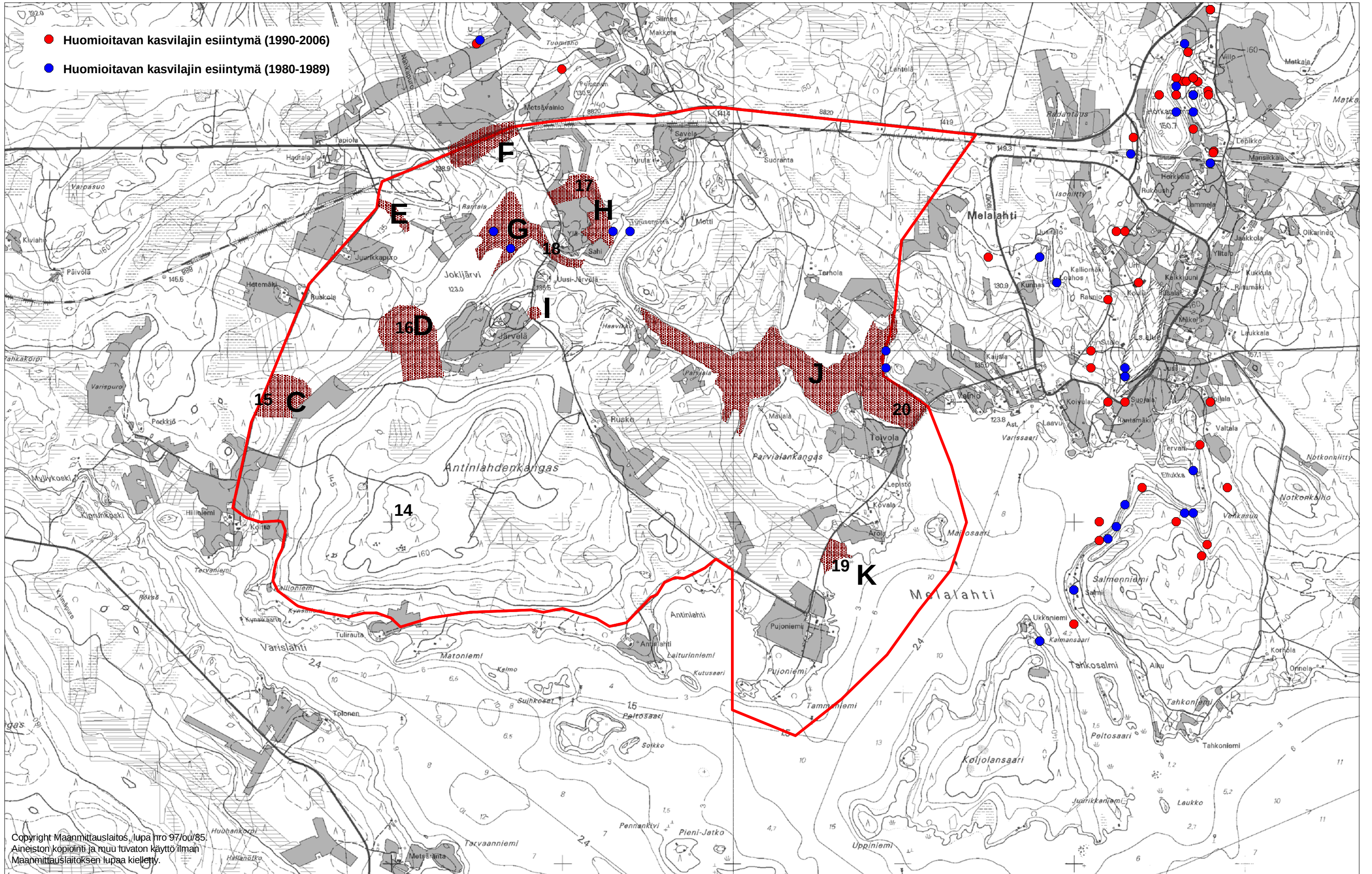
Pöyry Environment Oy 2006: Oulujärven rantayleiskaavan luontoselvitys. – Moniste. Oulu.

Suunnittelukeskus Oy 1998: Oulujärven rantayleiskaava. Luonto- ja maisemaselvitys. Moniste.

Liite 1. Neuvosenniemen Mutoudenlammen ympäristö. Tutkimusalueen raja, luonnon kannalta huomioitavat alueet ja valokuvien ottopaikat. Mittakaava 1:20 000.

Liite 2. Melalahden Jokijärven, Melajoen ja Antinlahdenkankaan alue. Tutkimusalueen raja-
aus, luonnon kannalta huomioitavat alueet ja valokuvien ottopaikat. Mittakaava 1:20 000.

[illegible]

Copyright Maanmittauslaitos, lupa nro 97/ou/85.
Aineiston kopiointi ja muu luvaton käyttö ilman
Maanmittauslaitoksen lupaa kielletty.

Valokuvia Oulujärven rantaosayleiskaavan lisäalueilta

Kuva 1. Kuivahkoa mäntykangasta Mutoudenniemen alueella.

Kuva 2. Järviruohon ja järvikortteen hallitsemaa rantaluhtaa Mutoudenlammen itärannalla.

Kuva 3. Mutouden alueella on myös varttuneita kuusikoita.

Kuva 4. Syväjoen suusaravaltaista rantaluhtaa.

Kuva 5. Melalahden kyläalueen edustan Varissaari.

Kuva 6. Suojeltu Myllymäen lehto erottuu maisemassa komeana kuusikkona.

Kuva 7. Myllymäen lehdon kasvillisuutta.

Kuva 8. Kettoa luonnonsuojelualan reunalla. Perinnemaisemiin kuuluva Jussilan haka.

Kuva 9. Melalahden kyläalueella on komeaa maalaismaisemaa.

Kuva 10. Melalahden kylässä on paljon laitumia.

Kuva 11. Pieni, rehevä lampi Melalahden kyläalueen eteläosassa.

Kuva 12. Lehtokasvillisuutta Melalahden kyläalueen länsiosassa.

Kuva 13. Horkanlampi kuuluu Natura 2000 –alueverkostoon.

Kuva 14. Antilahdenkankaan kuivahkoa mäntykangasta.

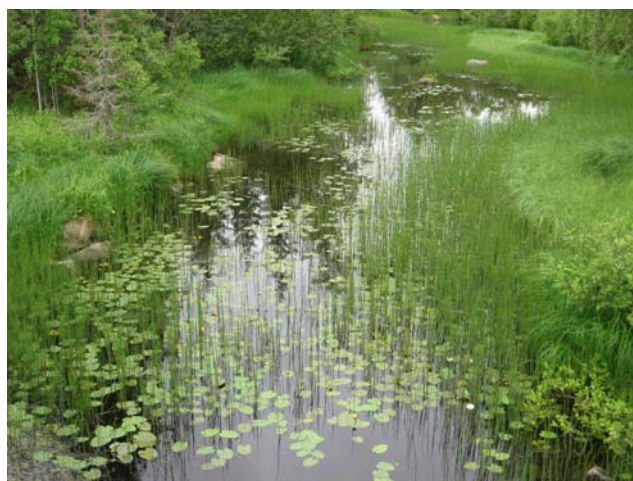
Kuva 15. Komeita kuusikoita alueen länsireunalla.

Kuva 16. Jokijärven eteläosassa on runsaasti vesikasvillisuutta.

Kuva 17. Kylmäpuron varrella on rehevää kasvillisuutta.

Kuva 18. Syväjokea reunustavat järvikortteikot ja suursaraikot.

Kuva 19. Melalahden länsirannalla on saraikkoista luhtaa.

Kuva 20. Komea rantaluhta Melajoen suualueella.

Kuva 21. Komea vanha mänty alueen itäosassa.